ZNAMENITI HRVATI ISLAMSKE VJERE

5

ADEMAGA MEŠIĆ

ZNAMENITI HRVATI ISLAMSKE VJERE

1. Kolo

Knjiga 5: Ademaga Mešić

Urednici:
Mirsad Bakšić, brigadir HV, dipl.jur. publicist
Andrej Rora, publicist

Autor i urednik izdanja:
Božica Ercegovac, publicist

Nakladnik:
Hrvatsko-muslimansko kulturno
društvo: "Narodna uzdanica", Zagreb

Tisak:
Targa, Zagreb

Zagreb, 1995.

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb
UDK 929 Mešić, A.

Ercegovac Božica
ADEMAGA Mešić : (1878-1915) /
(Autor i urednik Božica Ercegovac). - Zagreb :
Hrvatsko-musalimansko kulturno društvo
"Narodna uzdanica", 1995. - 20 str. ; 18
cm. - (Znameniti Hrvati islamske vjere ;
Kolo 1, knj. 5)

Om nasl.

ISBN 953-96288-5-7

950421115

TISKANO NA EKO I 100% RECIKLIRANOM PAPIRU

ADEMAGA MEŠIĆ
(1868 — 1945.)

Ademaga Mešić rodio se u Tešnju u Bosni i Hercegovini. Prvu izobrazbu stekao je u Tešnju, a srednju vjersku školu je pohađao u Travniku. Nakon očeve smrti 1882. naslijedio je očevo imanje i trgovinu te postao jedan od najuglednijih trgovaca u Bosni. Puno je putovao i to po Europi, Aziji i Africi. Zasigurno je bio jedan od najznamenitijih i najzaslužnijih Hrvata muslimana krajem 19. i u prvoj polovici 20. stoljeća. Uz Safvetbega Bašagića, Edhema Mulabdića, Osmana Nuri-Hadžića, Džemaludina Čauševića, Fehrima ef. Spahu, Hamdiju Kreševljakovića, Hivzi Bjelevca, Šemsudina Sarajlića, Hamida Šahinovića Ekrema i još stotine drugih, poveo je hrvatski kulturni, preporodni, napredni pokret. Cilj im je bio stvoriti društvenopolitičke uvjete za suživot bosansko-hercegovačkih muslimana sa zapadnoeropskom civilizacijom i s katoličkim dijelom hrvatskog naroda. Osnovao je Hrvatsko muslimansku čitaonicu u kojoj intenzivno radi

stvarajući hrvatski muslimanski krug u Tešnju. 1895. je organizirao prvu muslimansku zabavu u dobrotvorne svrhe i osnovao vatrogasno društvo. 1908. pokreće prvu kreditnu zadrugu koja kasnije prerasta u Muslimansku trgovačku i poljodjelsku banku. Bio je vlasnik prvog hrvatsko-muslimanskog beletrističkog lista *Behar* (1900-1910.) te časopisa *Muslimanska svijest* (1908-1911.) i omladinski list *Hrvatska svijest* (1913-1914.) S njegovom velikom potporom osnovan je 1912. u Sarajevu "Hrvatsko-muslimanski đački konvikt". Da bi jače povezao Hrvatske muslimane i katolike na ekonomskom polju udružio je 1923. *Jugoslavensku muslimansku banku* s *Hrvatskom centralnom bankom* u Sarajevu pod zajedničkim imenom *Hrvatska muslimanska banka*, ali taj naziv nije bio odobren od vlasti pa je banka nazvana *Ujedinjena centralna banka*. 1922. osnovao je osiguravajuće društvo *Nada*, a od 1912. i oko pedeset zemljoradničkih zadruga. U politici je zajedno sa Esadom Kulovićem i Halidbegom Hrasnicom i Semsibegom Salihbegovićem bio osnivač *Hrvatske muslimanske napredne (samostalne) stranke* (1908.). Bio je izabrani narodni zastupnik u Bosanskom saboru. Organizirao je hrvatsko-muslimansku dobrovoljnu jedinicu protiv Srbije u I. svjetskom ratu. Bio je član *Jugoslavenske muslimanske organizacije* i jedan od vođa kod izdvajanja muslimanske organizacije HSS-a iz JMO(1935.).

Uvijek je bio pristalica demokratskih i liberalnih političkih ideja, te iako već osamdesetogodišnjak i pobolijevajući, prihvatio je za vrijeme NDH (1941-1945.) imenovanje doglavnikom. Kroz to vrijeme pomogao je

puno dobrih kulturnih i vjerskih inicijativa u korist bosansko-hercegovačkih muslimana, te bio zaštitnik stradalih i progonjenih, bez razlike na nacionalnu i vjersku pripadnost, posebno onih iz tešanjskog kraja. Po završetku II. svjetskog rata, nakon povlačenja prema Austriji, Englezi su ga izručili partizanskim vlastima. Biva utamničen i suđen na montiranom procesu u grupi sa Milom Budakom i drugim ministrima NDH u lipnju 1945. Taj krivični postupak natkriven je sjenom zastrašujuće brzog suđenja. Glavna rasprava je završena u jednom danu, a na suđenju se nije pojavio niti jedan svjedok. A Mešić je osuđen na doživotnu robiju i 1945. je u tamnici preminuo.

Tijekom cijelog života bio je mecena i zaštitnik brojnih talentiranih ljudi i niza institucija i zasigurno je jedan od najzaslužnijih i najsvjetlijih ličnosti među bosansko-hercegovačkim muslimanima.

S obzirom na to da su biografski podaci o A. Mešiću slabo poznati i vrlo šturi, donosimo prikaz njegova života i rada iz brošure koju je A. Mešić tiskao u vlastitoj nakladi 1941. Naslov joj je *Moj odgovor bezimenim klevetnicima,* a nastala je kao reakcija na jedan nepotpisani letak u kojem je na primitivan i klevetnički način napadan sam A. Mešić.

Ademaga Mešić:

MOJ ODGOVOR BEZIMENIM KLEVETNICIMA

Autor ove brošure iz 1941. je bio izazvan nepotpisanim letkom koji je bio upravljen protiv njega. Iza pisanja toga letka stajale su velikosrpske snage kojima je bila namjera diskvalificirati A. Mešića, jednog od najznamenitijih i najzaslužnijih ličnosti među Hrvatima muslimanima i uopće među svim bosansko-hercegovačkim muslimanima. Krajnja namjera autora nepotpisanog letka je bila da se preko napada na A. Mešića ugroze i poljuljaju, a po mogućnosti i razbiju dobri odnosi između Hrvata katolika i Hrvata muslimana.

O tome u svome odgovoru najbolje govori sam A. Mešić.

Na ovakve letke ne bih ni obazirao jer je moje mišljenje da je podlo izdavati letke, a ne potpisati ih. Znam da se samo nevaljalci i iznuđivači novca služe ovakvim načinom da bi došli do koje pare. Mislim da nije potrebno dokazivati da sam čist, da nemam oraha u džepu i da su sve one insinuacije, iznešene u onom zaplotnjačkom letku bez potpisa, sasvim bezrazložne i izlišne. Tko poznaje mene, taj vrlo dobro zna da je sve to jedna prosta laž i da sve to ne može ni jednog pera otkinuti niti s mene niti s mojih prijatelja.

Nadalje, A. Mešić obrazlaže što ga je navelo da odgovori na jedan klevetnički i nepotpisan letak.

Moji su prijatelji bili mišljenja, da bih trebao jednostavno prijeći preko ovoga. Ali, tko šuti taj priznaje. Stoga mislim da smo mi Hrvati muslimani u teškoj borbi na koncu ipak isposlovali svoju slobodu, te da smo mi Hrvati muslimani jednako pravni sa svom ostalom našom braćom bez razlike vjere.

A. Mešić se osvrće na ustav Islamske vjerske zajednice, koji je bio donešen 1936. pod neviđenim pritiskom velikosrpskog režima i koji je ograničavao vjersku autonomiju.

Pošto su ga u letku napali radi toga ustava, on odgovara:

Naš vjersko-prosvjetni ustav Islamske vjerske zajednice bio je donešen protiv naše volje i on ne odgovara ni malo onome što mi želimo, te mi radi toga trebamo uspostaviti našu novu vjersku autonomiju, koja će nama odgovarati i koja će biti u stanju udovoljiti svemu onom što smo htjeli i koja će ispuniti sve naše nade, a u prvom redu nam osigurati vjerski opstanak u našoj slobodnoj i Nezavisnoj Državi Hrvatskoj.

Sa ustavom iz 1936. koji je donešen protiv naše volje sada se koriste nevaljali, za islamski opstanak opasni ljudi, koji su našu vjersko-prosvjetnu autonomiju uzeli kao svoju imovinu.

Je li moguće pomisliti da se lažnim lecima bez potpisa mogu u krivu svjetlu prikazati ljudi, koji rade na tome da dobijemo što širu vjersko-prosvjetnu autonomiju? Zar je moguće, da islamski dio hrvatskog naroda ne želi

da mu se njegov vjerski opstanak u slobodnoj i Nezavisnoj Državi Hrvatskoj zajamči u mnogo boljem opsegu od onoga kakav su nam bili u stanju pružiti Srbijanci? I zar žele da se naši toliki imama, sibjan-mualimi i drugi vjerski službenici i dalje pate, muče i gladuju.

Hoću odgovoriti svima onima, koji na neodgovoran način, bez potpisa i bez svoje osobne odgovornosti, žele progovoriti protiv Nezavisne Države Hrvatske. Mi želimo i hoćemo da budu na svom mjestu, da budu dobro plaćeni tako da mogu u svojim obiteljima živjeti kao ljudi.

A. Mešić je zapravo znao tko su autori letka i koje su im bile namjere.

O tome kaže: *Pisac letka mi je poznat, a isto tako znam tko se sve krije iza njega. Zato, poručujem: da muslimani u Bosni i Hercegovini nisu slijepi i da su oni koji rade protiv njih na suprotnoj strani, a da su muslimani Hrvati na istoj strani na kojoj su Hrvati katolici.*

Nadalje A. Mešić odgovara na svaki napad iz letka.

Prvi napad: "Ademaga Mešić svojim je hrvatovanjem isposlovao da postane jedini od muslimana doglavnik, a to njegovo hrvatovanje bilo je vazda zasnovano na trgovačkoj bazi špekulacije".

Odgovor A. Mešića: *Na ovo mogu odgovoriti da je Poglavnik htio pokazati koje osjećaje gaji prema Hrvatima muslimanima na taj način što je i mene, kao Hrvata muslimana, postavio za doglavnika. A neka kažu moji neprijatelji da li sam ja odlazio u Zagreb i molio da dobijem taj položaj. To nisam nikada tražio, a nisam ni slutio da bih mogao biti izabran za doglavnika. Meni je ipak ta čast dodijeljena zato jer sam oduvijek bio to što*

sam i sad, Hrvat musliman. Star sam čovjek, a nisam ni zdrav. (A. Mešiću je bilo sedamdeset i tri godine.) *Ne bi mi bilo teško, da me ova visoka čast nije ni zapala, jer ne tražim nikakve nagrade ni naknade za to što sam uradio. Tokom cijelog života radio sam na jednom jedinom cilju, da Bosna bude hrvatska. I ona je to postala, što mi treba više? To treba biti plaća i najveća nagrada svakom poštenom Hrvatu. Želim ovim putem reći svu istinu. Uvjeren sam da letak uperen protiv mene nije napravio utisak koji su htjeli postići moji neprijatelji. Posebno želim naglasiti da su se muslimani u Bosni i Hercegovini borili za jedan cilj i postigli smo ga. Nitko nam ne može više zapriječiti pobjedu. Meni je rečeno da će muslimani Hrvati, isto kao i ja, kao i svi drugi, sudjelovati u pobjedi.*

Kada mi je dodijeljena čast da budem imenovan doglavnikom, htio sam se zahvaliti iz više razloga: smatrao sam da doglavnikom treba biti imenovan mladi čovjek koji može biti stalno u Zagrebu. Osim toga već sam u godinama i nisam osobito zdrav. Međutim, moji prijatelji, profesor Hakija Hadžić i potpresjednik vlade dr. Osman Kulenović, su došli u Tešanj i razjasnili mi, da bi moja ostavka teško djelovala na muslimane u Bosni i Hercegovini, a mogli bi je upotrijebiti i neprijatelji našeg naroda. Rekli su mi da ne moram biti u Zagrebu, već da mogu ostati u svome Tešnju te odatle kazati koju riječ o javnim poslovima i o nama bosansko-hercegovačkim muslimanima.

U drugom napadu se kaže: "Kada je prva grupa književnika, Safvetbeg Bašagić, Osman Nuri-Hadžić,

Edhem ef. Mulbdić i drugi počeli izdavati list 'Behar', Ademaga Mešić je pristao da potpisuje list kao izdavač".

Odgovor A. Mešića: *Ovo je potpuno izmišljeno. Zar ja ne bih bio vlasnik izdavač i financijer lista "Behar"? Zašto su književnici trebali da im ja iz Tešnja potpisujem list "Behar", kada su mogli to i sami učiniti jednako kao i stotine drugih ljudi u Sarajevu? Ako su ga mogli uređivati, jednako tako su ga mogli i potpisivati. Problem je bio u tome što je trebalo osigurati materijalnu stranu lista. To može potvrditi i Šemsibeg Salihbegović, ondašnji urednik "Behara" koji zna koliko sam nadoplaćivao za list. Onaj tko me radi toga napada može doći u Tešanj i pogledati knjige pa da vidi kako je to izgledalo.*

Pisac famoznog letka u trećem napadu kaže: "Njegove su ambicije išle i suviše daleko. Gledajući kako drugi pišu u 'Beharu', prohtjelo se i njemu da bude 'književnik'. On je tada siromašnog mladog književnika Hamida Šahinovića Ekrema naručio jedan kazališni komad, koji je onda objavio pod svojim imenom u 'Beharu".

Odgovor A. Mešića: *Žao mi je što ovdje moram govoriti o rahmetli Hamidu Šahinoviću Ekremu koji mi je bio prijatelj. Volio sam ga zbog toga što je surađivao u mom "Beharu" i bio urednik moga glasila "Muslimanska svijest" — rahmet mu njegovoj pleminitoj duši. On je i mene volio i poštivao, tako da mi je posvetio svoju knjigu "Hafzibeg Đumišić". Što vas se tiče Hamid Šahinović Ekrem? Da nismo bili dobri sigurno mi ne bi posvetio knjigu. Kada sam napisao svoj kazališni komad "Carević i rob", koji danas nosi naslov "Ismet i Almasa", nisam ni*

slutio da ću morati o njemu davati objašnjenja. Taj je komad prikazivan na zabavi u Tešnju 1896., kad je rahmetli Hamid Šahinović možda pohađao tek pučku školu. Zar sam ja mogao u to vrijeme od njega naručiti da mi napiše dramu? Ja ne samo da sam napisao "Ismeta i Almasu" nego još dosta toga i žao mi je što se pisac anonimnog letka i toga nije sjetio.

Četvrti napad: "Kada se je u početku ovog stoljeća jače počeo razvijati politički život među bosanskim muslimanima, Ademaga je bio u zajednici sa istaknutim predstavnicima Hrvata muslimana Esad-ef. Kulenovićem, Halidbegom Hrasnicom, Osmanom Nuri-Hadžićem i drugima. Nisu imali mnogo pristaša u zemlji, jer se u to vrijeme vodila borba sa austrijskom upravom za vjersko-prosvjetnu autonomiju."

Odgovor A. Mešića: *Moram dodati da su borbu za vjersku autonomiju u to vrijeme vodili i pripadnici grko-istočnjačke vjere. Kako je u tim borbama bilo dodirnih točaka sa muslimanima, ondašnje muslimanske vođe okrenuli su se prema Srbima. Stoga Hrvati muslimani starčevićanci nisu aktivno sudjelovali u ovoj borbi. Tako smo izgubili dosta povjerenja među muslimanima koji su borbu za vjersku autonomiju smatrali najvažnijom. Kada su bili izbori za bosansko-hercegovački sabor, hrvatska muslimanska grupa nije dobila ni jedan mandat. Naime, njezini neprijatelji su smatrali da se protiv nje treba boriti tako da se njene vođe prikažu pred svijetom kao mlitavci koji nisu u stanju sve žrtvovati za borbu. Da li je to bila istina to povijest govori. Hrvatska muslimanska grupa borila se za vjersko-*

prosvjetnu autonomiju drugim sredstvima, pametnije i promišljenije, imajući u vidu da se na silu ne može ništa riješiti.

Nadalje A. Mešić polemizira s autorom letka koji ga u jednom momentu optužuje za hrvatstvo, a u drugom mu "prigovara" da je počeo "hrvatovanje" kada su započeli pregovori između dr. Mačeka i Srbije.

A. Mešić kaže: *Pisac letka je mlad, pa ne zna koliko sam je imao pristaša u gradovima među inteligencijom. Mislim da je gotovo sva muslimanska inteligencija bila uz mene, jer sam zastupao jedan program koji je bio blizak svakom muslimanu. Ta neće valjda muslimani biti Srbi, kada su ih oni stalni iskorištavali i protiv njih vodili stalnu političku i gospodarsku borbu. Što se tiče optužbe da ja i moji prijatelji nismo imali pristaša i da su pripadnici grčko-istočnjačke vjere vodili borbu protiv austro-ugarske uprave u Bosni, te da su muslimani srpski orijentirani išli s njima tražeći vjersko-prosvjetnu autonomiju, moram je podrobnije objasniti. Kada se vodila broba za vjersko-prosvjetnu autonomiju, ja nisam bio niti sa tzv. ekzekutivcima, niti sa Esd ef. Kulovićem. Moji istomišljenici i ja smo bili organizirani u Muslimanskoj naprednoj stranci i izdavali smo svoje glasilo. Esad ef. Kulović, iako Hrvat, nije tada bio sa nama. On je bio samo naš simpatizer. Mi smo smatrali da muslimani koji vode borbu sa Srbima za vjersko-prosvjetnu autonomiju ne rade dobro. Oni su samo naivno "nasjeli", jer Srbima nije bilo do vjerske autonomije, već do političke borbe. Srbi su oduvijek htjeli da Bosna i Hercegovina potpadne pod Srbiju. Mi*

muslimani znamo da ne možemo biti sretni pod srbijanskom vlašću i zato se niti ja niti moji prijatelji nismo nikada opredijelili za ovakvo političko stajalište.

Nikada nisam bio za to, da muslimani zajedno sa Srbima vode političku borbu, već da se samostalno bore za svoju vjersko-prosvjetnu autonomiju. Ja znam da od Srba i Srbije muslimani ništa dobro ne mogu očekivati. Kasnije smo se našli zajedno sa Esadom ef. Kulovićem i ujedinili se u Muslimansku samostalnu stranku. Na izborima nisam prošao jer su protiv mene bili seoske hodže.

Peti napad: "Ademaga, čijim prohtjevima nema kraja, htio je pod svaku cijenu ući u bosanski sabor. Kada nije bilo drugog načina da toj bolesnoj ambiciji udovolji, on je ostavio svoje hrvatsko društvo i poklonio se Srbima, koji su ga milostivo uveli u sabor".

Odgovor A. Mešića: *Ovakve perfidne napade može napisati samo onaj čovjek koji nema nikakvog morala. Bolje bi bilo da šuti, jer bi mu se moglo iznijeti u javnosti tko je i što je, pa da bude zauvijek zbrisan iz javnog života. S obzirom da sad ne mogu iznijeti sve pojedinosti o našim političkim razračunavanjima, objasnit ću ukratko. Tada je vodstvo muslimanske organizacije povelo pregovor posredstvom narodnih zastupnika dr. Nikole Mandića i dr. Joze Sunarića. Ovi su pregovori uspješno okončani i mi smi se ujedinili. Kratko vrijeme nakon toga trebalo je birati jednog narodnog zastupnika za sve gradove u Hercegovini. Tada se od mene tražilo da se kandidiram. Iako to nikako nisam htio, pod pritiskokm prijatelja pristao sam na to da ću o tome razmisliti. Istu*

večer sam napisao pismo saborskom klubu u kojem sam iznio da se nikako ne mogu kandidirati. Smjesta sam otputovao u Tešanj, a da bih izbjegao kandidiranje otišao sam u sjevernu Afriku. Uprkos tome, klub me je kandidirao i bio sam izabran za narodnog zastupnika gradova cijele Hercegovine.

Kada sam se vratio iz Afrike, odbio sam izbor. Tada je u Tešanj došao predsjednik muslimanskog kluba Safetbeg Sulejmanpašić i potpresjednik sabora Rifatbeg Bašagić sa još nekim uglednim ličnostima. Tražili su da povučem ostavku jer će u protivnom stranka izgubiti na prestižu. Na koncu sam prihvatio mandat, ali sam se ubrzo povukao. Dakle, moji prihtjevi nisu tako veliki niti mi je bilo do toga da budem izabran za narodnog zastupnika u bosansko-hercegovačkom Saboru.

Nadalje A. Mešić govori o uzrocima teške privredne situacije u Bosni i Hercegovini:

Kako svi znaju, predložio sam privredni program koji nije bio usvojen. Zalagao sam se za obavezno rješenje kmetovskog pitanja i da se novac, koji je bio uzet kao naknada, uloži u industriju, a ne da se rasipa kojekuda. Jesam li ja kriv što muslimani nisu prihvatili moj program i što su mislili da će bolje proći ako me ne poslušaju? Neka sada razmisle tko je zapravo kriv: ja ili propala Srbija koja ih je odvela u propast. Uvijek me je vodila misao da iznadem bosanskim muslimanima mogućnost za bolji život. Imao sam najboljih namjera, ali nisam dospijevao ostvariti ono što sam htio. Nažalost smo mi bosansko-hercegovački muslimani uvijek imali

prijatelje koji su smatrali da trebamo urediti naš život mimo svega svijeta, mimo Europe. Nikada nisam dijelio to mišljenje. ***Smatrao sam da trebamo ići zajedno s našom braćom Hrvatima pa da zajednički ostvarimo i sebi bolji život. Samo tako muslimani mogu zauzeti određeno mjesto u privrednom životu naroda.***

Meni je bilo najvažnije da muslimani ne budu isključeni iz privrednih tokova u Bosni i Hercegovini, kako je željela srbijanska vlast. Oni su nas htjeli potpuno podrediti i svesti na nivo najamnih radnika i slugu. Svi muslimani Bosne i Hercegovine teško su podnosili ovu nepravdu i jednodušno su se protiv toga borili. U toj borbi nastojao sam biti u prvim redovima.

Šesti napad: "Kada je 1914. izbio svjetski rat otišao je kao 'dobrovoljac' u borbu protiv Srbije. I taj 'rodoljubni' gest učinjen je sa računom. On je bio u takvim godinama života, da bi uskoro bio svakako pozvan u vojsku kao običan domobran, a ovako je s tom dobrovoljačkom špekulacijom postigao, premda bez ikakvih škola, poručnički čin".

Odgovor A. Mešića: *Zar i na ovo odgovarati?! Reći ću samo nekoliko riječi o vremenu kada je Austro-Ugarska Monarhija navijestila rat Srbiji. Bilo je to 28. lipnja 1914. Ja sam se tada nalazio na liječenju u Topuskom. Bio sam jako sretan što je našem starom i vjekovnom neprijatelju naviješten rat i zato sam se odmah dobrovoljno javio u vojsku. Moram napomenuti da mi je tada bilo 47 godina i 4 mjeseca, i nikada ne bih bio pozvan u vojsku redovnim putem. Tek se 1917. počelo zvati one od 50 godina, a tada sam već prešao pedesetu. Po ondašnjim zakonima*

ne bih ni mogao biti pozvan u vojsku, jer sam bio industrijalac i veletrgovac.

Treba imati na umu da smo mi Hrvati u to vrijeme bili trijalisti, to jest borili smo se da u Austro-Ugarskoj Monarhiji dobijemo doličan položaj. Htjeli smo biti treći u državi, odnosno ravnopravni sa dva druga naroda: Nijemcima i Mađarima. Nama je to bilo i obećano. Kao Hrvat i pošten čovjek zato sam pošao u dobrovoljce i za to sam se htio boriti.

Ovom prilikom moram spomenuti još čuvenu "majsku deklaraciju" koju su 1917. uputili tadašnje slovenske vođe, dr. Janez Krek i njegov nasljednik dr. Anton Korošec, austrijskom caru. I mi, bosanski Hrvati smo bili za ovu deklaraciju. Nažalost, ona je u Austrijskom saboru odbijena. Istog dana, kada je "majska deklaracija" odbijena, tražio sam razrješenje u vojsci i bilo mi je udovoljeno. Je li to špekulacija? Je li ova moja borba bila uzaludna? Meni je bilo izuzetno teško, što je moja uža domovina Bosna i Hercegovina, a s njome i čitava Hrvatska, potpala pod srpsku vlast. Srbijanska vlast je muslimanskim Hrvatima oduzela sav pokretan i nepokretan imetak. Uz to, nas je vječito proganjala i upropaštavala. Jedino smo uspjeli sačuvati goli život i ostati Hrvati na svojoj hrvatskoj grudi.

Jesam li se ja borio na frontu, to neka anonimni pisac pita komandanta 7. B. H. bataljuna Viktora Kostatzkoga, koji je još i danas živ i zdrav, pa na to pitanje može odgovoriti.

Adamaga Mešić dalje odgovara na neke navode iznesene u anonimnom letku koji ga optužuju za sudje-

lovanje u Jugoslavenskoj muslimanskoj organizaciji. Stoga kaže:

Teško mi je govoriti o stvarima koje se inače ne iznose u javnost, ali čini mi se da je to ovaj puta potrebno. Ja sam se priključio Jugoslavenskoj muslimanskoj organizaciji ali sam ubrzo uvidio da su bolesne ambicije nekolicine ljudi važnije od potreba naroda te sam se stoga povukao. Sasvim je zlonamjerno kada mi pisac anonimnog letka predbacuje da sam odobrio otimačinu lista "Gajret" iz hrvatskih ruku. Bio sam pristaša Jugoslavenske muslimanske organizacije, ali kada je vodstvo stranke nakon smrti Hamzalije Ajanovića, na izborima za beogradsku skupštinu na listu JMO stavilo srpske popove, prestao sam biti njihov član. O tome sam odmah dao izjavu za novine. Nije istina da sam bio nelojalan Muslimanskoj organizaciji nego sam je napustio kao pristaša Starčevića, kao takav ne mogu glasati za Srbe i srpske popove.

Nikada nisam pristao da hrvatsko kutlurno društvo "Gajret" prijede u srpske ruke. Iako sam se zalagao da uvijek bude hrvatsko društvu, nažalost nisma bio dovoljno jak da uspijem u tome. Zna se ad su Madari protežirali Srbe i 1908. pridonijeli da "Gajret" postane srpski na taj način što su omogućili upis članova sa 10 helera mjesečne članarine. 1928. na dvadesetpetogodišnjicu osnutka društva "Gajret" pozvali su me na proslavu. Nisam došao, nego sam poslao 10 000 dinara dobrovoljnog priloga. Da sam znao da će "Gajret" postati srpski, ne bih poslao ni jedne pare. Ipak, tada ga nisu uspjeli proglasiti srpskim društvom, nego su to učinili tek tri godine kasnije.

POLITIČKI POGLEDI A. MEŠIĆA

Moje je mišljenje, i to nepokolebljivo i trajno, da Hrvati muslimani Bosne i Hercegovine moraju biti zajedno sa Hrvatima katolicima, jer vidjeli smo što smo doživjeli. Patili su nas, mučili nas, otimali su nam — svima jednako. Mi smo se zajednički borili protiv zajedničkog neprijetelja, pa i u pobjedi moramo ostati zajedno. Po krvi, jeziku smo braća, a budućnost nam je jedinstvena. Radi toga moramo i zajednički raditi za našu domovinu Hrvatsku.

Čak i oni muslimani koji su vjerovali Srbima napustili su ih, jer su uvidjeli da su prevareni i da su bili upotrijebljeni samo kao sredstvo u političkoj borbi. Zar danas može itko od muslimana biti uz Srbe? Ja, kao starac, muslimanima želim reći jednu veliku istinu: ***Držite se Hrvata katolika! Vi, koji ste isto Hrvati kao i oni, vi koji ste isto kao i oni propatili, trebate ostati uvijek s njima.***

Cijela Bosna i Hercegovina zna tko sam i što sam. Srbi me nikada nisu voljeli, niti će me voljeti. Bio sam im uvijek kao crvena krpa pred očima, mrzili su me, a mrze me i danas. ***Koliko su god mogli nastojali su me uništiti i upropastiti sve što su mogli, jer su u meni uvijek gledali Hrvata muslimana, koji je uvijek širio hrvatsku misao i koji je uvijek stajao na putu onima koji su htjeli od muslimana napraviti Srbe, da ih kasnije prevedu na***

"pradedovsku veru". Sva srpska štampa, osobito u Sarajevu, napadala me je kao najvećeg neprijatelja posrbljavanja muslimana.

Jedan nevaljao i zao čovjek u nepotpisanom letku htio me je prikazati kao čovjeka koji se može kupiti za novac, a da se nije upitao gdje je moj milijunski imetak koji su Srbi progonima i šikaniranjem uništili i upropastili.

Preko pedeset godina radim na političkom polju pa neka mi se pokuša pronaći i najmanji prigovor vezan za moje hrvatstvo i za uvjerenje da su muslimani Bosne i Hercegovine Hrvati. Neću ovdje spominjati progone niti svoja teška stradanja, koja sam pretrpio kado star čovjek. Nikada se nisma nametao niti sam išta tražio pa to ne činim ni danas. Ovakav letak mogu izmisliti samo varalice, članovi zatvora sarajevskog redarstva i drugi nevaljalci.

Anonimni pisac napada i moje političke istomišljenike, a posebno se okomio na moga političkog prijatelja, hrvatskog nacionalnog i kulturnog radnika profesora Hakiju Hadžića. Htio bi ga prikazati pred javnošću kao lošeg Hrvata i kao nekog tko je bio za propalu Jugoslaviju. Moram reći da je posrijedi osobna osveta, jer je svojedobno prof. Hakija Hadžić pisca ovog anonimnog letka "udario po prstima" kada ga je uhvatio u nečasnom poslu koji je on radio za novac. Sada bi on htio iskaliti svoj bijes nad najčestitijim Hrvatom, najvećim kulturnim i nacionalnim radnikom kao i nad drugim mojim političkim prijateljima. Tko je i kakav prof. Hakija Hadžić, to znaju svi pošteni i čestiti Hrvati u našoj slobodnoj i Nezavisnoj Državi Hrvatskoj. Pisac ovoga letka zaslužuje

da mu se iznese biografija zajedno sa slikom koja je napravljena u zatvoru sarajevskog redarstva. Za sada ću ga poštediti toga, ali mu poručujem neka se ostavi pisanja zlonamjernih anonimnih letaka i pisama protiv čestitith Hrvata i dobrih ljudi, jer će u protivnom za njega saznati cijela naša javnost.

"Danas je na dnevnom redu pitanje vjersko-prosvjetne autonomije muslimana Bosne i Hercegovine. Mi to pitanje trebamo riješiti kako najbolje znamo i želimo, jer u tom imamo potpuno slobodu. Samo o nama zavisi kako ćemo pristupiti ovom pitanju. Ako ćemo se složiti i svadati, tko zna kako će ovo pitanje biti riješeno. Svakako se ono ne može riješiti ničijim napadajima na mene. Ja se zajedno sa mnogim muslimanima Bosne i Hercegovine borim za pravednu stvar koju nikada neće moći narušiti zlonamjerni ljudi poput pisca anonimnog letka. Sa mnom i mojim prijateljima u tom nastojanju je i cijela Islamska vjerska zajednica Nezavisne Države Hrvatske, koja zna kako želi urediti svoj vjerski život. Nikakvi anonimni leci ne mogu utjecati na moje najdublje uvjerenje da ćemo mi Hrvati muslimani u našoj domovini Hrvatskoj zauzeti ono mjesto koje nam pripada. Za to nam jamči naš Poglavnik, a ja sam kao i svi drugi svjesni i pošteni Hrvati muslimani samo iskreni suradnik u tom velikom djelu..."

Ademaga Mešić
Tešanj, listopad 1941.

*BOSNI**

Ponosna je Bosna moj zavičaj mili,
Tu je sunce žića granulo menika,
Djedovi su moji za nju krvcu lili,
Njojzi biću i ja čelenka i dika.

Povrh nje su vijeci prohujali burni,
Mnogo nas je ljutih sapinjalo jada,
Oblaci se i sad nad njom kupe tmurni,
Ali Hrvat jošte bori se i nada.

O predrago ime! Hiljadu je ljeta,
Što kraljevskim sjajem ponad Dunava sinu,
Ali makar sudba zadesi nas kleta,
Ti nam spase ponos, prava i starinu,

Dok svetinje ove Hrvat čuva svoje,
Nikakva ga sila uništiti neće,-
Čisto i presjajno - kao sunce što je -
I njemu će sinut sunce stare sreće.

Moje mlado srce taj već časak sluti.
Bez muke i bez znoja-znadem neće doći
Zato treba radit i ne počinuti,
I kroz oštro trnje makar bilo proći.

Oj premili rode! Tebe teško boli,
Što nevjeru s blijede ti pretrpje mnogu,
Al ja baš te volim, što si blijedan toli
I jer žićem cijelim tebi pomoć mogu.

Radit ću za te i za slobodu tvoju,
U sreći ću tvojoj plaću tražit trudu,
Uklanjat se necu ni muci ni znoju,
Ma okupo njime tvoju svetu grudu.

Postojbino draga Mladena i Tvrtka!
Hrvatstvo mi Tvoje baštinstvo je sveto.
Al neka je samrt i teška i gorka,
Za spas tvoj i sreću-mog života eto!

(1914)

* Pjesma Muse Ćazima Ćatića kojem je Ademaga Mešić bio mecena i zaštitnik tijekom cijelog njegovog života.

Ademaga Mešić:

Sveopće razduženje

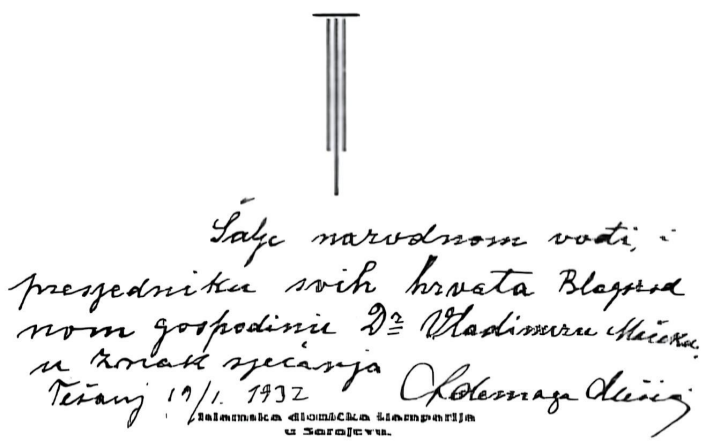

Faksimil korica knjige koju je Ademaga Mešić poklonio dr. Vladimiru Maček.

ZNAMENITI HRVATI ISLAMSKE VJERE

I KOLO

1. DŽAFER-BEG KULENOVIĆ
2. SAFVET-BEG BAŠAGIĆ
3. DŽEMALUDIN ČAUŠEVIĆ
4. EDHEM MULABDIĆ
5. ADEMAGA MEŠIĆ
6. MUSA ĆAZIM ĆATIĆ
7. OSMAN NURI HADŽIĆ
8. ALIJA NAMETAK
9. HAKIJA HADŽIĆ
10. ENVER ČOLAKOVIĆ
11. NAHID KULENOVIĆ
12. MAK DIZDAR